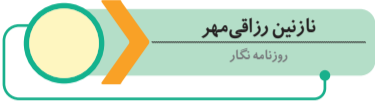

یارانه دستمزد نسخه ای برای رونق اشتغال و ثبات اقتصادی

دولت‌ها از راهکارهای مختلفی برای رونق اشتغال و کاهش نرخ بیکاری استفاده می‌کنند. اجرای یارانه دستمزد، ارائه مشوق‌های مالیاتی به مشاغل برای افزایش استخدام کارگران، سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیر ساختی عمومی جهت ایجاد شغل و ارائه برنامه‌های آموزشی به‌منظور بهبود مهارت‌ها و قابلیت اشتغال نیروی کار جزو این راهکارهاست. علاوه بر این احتمال دارد از کسب‌وکارهای کوچک و استارت‌آپ‌ها با کمک‌های بلاعوض و وام‌های کم‌بهره حمایت شود، مزایای بیکاری و خدمات کار یابی برای کمک به جویندگان کار افزایش یابد و سیاست‌های اقتصادی مطلوبی به وجود بیاید که رشد کسب‌وکار و هزینه‌های مصرف‌کننده را تحریک می‌کند. هدف این تلاش‌های ترکیبی ایجاد بازار کار

گزارش

ایده اجرای یارانه دستمزد از سال‌های پایانی فعالیت دولت دوازدهم آغاز شد. شهریورماه سال ۱۳۹۸ وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی دولت وقت اعلام کرد که طرح یارانه دستمزد یکی از برنامه‌ها و سیاست‌های این وزارتخانه در حوزه اشتغال است و با اجرای آن در هشت استان کشور به کارآفرینانی که دانش‌آموختگان دانشگاهی را جذب کنند ۳۰درصد یارانه دستمزد پرداخت می‌شود. جامعه هدف این طرح را جوانان جویای کار شغل اولی در مناطق محروم و کم‌برخوردار از اشتغال و همچنین بنگاه‌های اقتصادی رسمی فعال در این نواحی تشکیل می‌دادند. بر مبنای طرح فوق دولت از کارفرمایانی که افراد شغل اولی با سابقه بیمه کمتر از شش ماه را جذب کنند، حمایت و به‌مدت یک سال، یک‌سوم دستمزد مصوب شورای عالی کار این کارگران را پرداخت می‌کند. شغل اولی‌هایی که توسط کارفرمایان استخدام می‌شوند، بایستی در سنین ۲۰ تا ۳۵ سال بوده و بیش از سه ماه سابقه پرداخت حق بیمه نداشته باشند. همچنین زنان سرپرست خانوار از شرایط سنی این طرح مستثنی هستند. سقف بهره‌مندی هر کارگاه برای استفاده از نیروی کار شغل اولی معادل حداکثر ۵۰درصد نیروی کار موجود و طول دوره پرداخت یارانه دستمزد به ازای هر نیرو با تأیید دستگاه هماهنگ‌کننده تا سقف ۱۲ ماه است. بررسی بازخورد اقتصادی طرح پرداخت یارانه دستمزد در استان‌های منتخب نشان داد که بنگاه‌های بالای ۵۰ نفر کارکن در بخش صنعت و همچنین بنگاه‌های ۱۰ تا ۴۹ نفر کارکن فعال در بخش خدمات دارای بیشترین ظرفیت جذب نیرو بوده‌اند.

شیب تند پرداخت یارانه دستمزد پس از همه‌گیری

در ابتدا این طرح به‌عنوان ابزار تشویقی برای جذب

گزارش

اهداف کلیدی یارانه دستمزد

دولت‌ها، با اجرای برنامه‌های یارانه دستمزد اهداف مختلفی را دنبال می‌کنند. از جمله این اهداف عبارت‌اند از؛

نگهداری شغل: از اخراج کارکنان در زمان بحران یا رکود اقتصادی جلوگیری می‌کند.

ایجاد شغل: تشویق به استخدام کارمندان جدید توسط کسب‌وکارها را در پی دارد.

حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر: به اشتغال گروه‌های خاص مانند جوانان، افراد جویای کار یا افراد دارای معلولیت یاری می‌رساند.

ثبات اقتصادی: با حفظ هزینه‌های مصرف‌کننده از طریق حفظ شغل، اقتصاد ثبات نسبی می‌یابد.

نمونه‌هایی از برنامه‌های یارانه دستمزد

بررسی نمونه‌هایی از برنامه‌های یارانه دستمزد نشان می‌دهد که این برنامه‌ها به شکل‌ها و کیفیت‌های گوناگونی در برخی کشورها دنبال شده که البته بیشتر مختص دوران بحران کرونا و متعاقباً رکود اقتصادی ناشی از آن است. در ادامه به برخی از این موارد اشاره شده است. ایالات متحده

برنامه محافظت از چک حقوق: (PPP) بخشی از قانون (CARES) بود که وام‌های قابل بخشش را به مشاغل کوچک برای پوشش حقوق و دستمزد و سایر هزینه‌ها در طول همه‌گیری (COVID-۱۹) ارائه می‌داد.

وام‌های (PPP) با مدیریت اداره تجارت کوچک (SBA)، از طریق بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی توزیع می‌شد. وام‌های (PPP) به میلیون‌ها کسب‌وکار کمک کرد تا در طول همه‌گیری، کارمندان خود را با وام‌هایی بالغ بر ۸۰۰ میلیارد دلار حفظ کنند.

کانادا

یارانه دستمزد اضطراری کانادا (CEWS) که در طول همه‌گیری کرونا اجرا شد، مبالغی را به کارفرمایان واجد شرایط برای پوشش حداکثر ۷۵درصد دستمزد کارمندان ارائه کرد. هدف این بود که به کسب‌وکارها کمک شود تا کارگران را در زمان اختلالات اقتصادی در لیست حقوق و

نیروی کار جدید توسط کارفرمایان بخش خصوصی و تعاونی در استان‌های کم‌برخوردار شامل ایلام، کردستان، چهارمحال و بختیاری، خراسان جنوبی، کرمانشاه، سیستان و بلوچستان و کهگیلویه و بویراحمد در سال ۱۳۹۸ عملیاتی شد. شیوع کووید ۱۹ و آسیب‌دیدن بسیاری مشاغل به‌خاطر همه‌گیری، اجرای این طرح را به سایر استان‌های کشور (تقریباً ۱۶ استان) تسری داد.

طرح یارانه دستمزد و نتایج آن

داوطلبان و جویندگان کار در صورتی مشمول طرح یارانه دستمزد خواهند بود که مدرک تحصیلی دیپلم و بالاتر داشته باشند و سن آن‌ها بالاتر از ۳۷ سال نباشد. همچنین شرط سنی برای زنان سرپرست خانوار شغل اولی هم برای استفاده از این طرح تا سقف ۴۵ سال اعلام شده است.

طرح ملی یارانه دستمزد گرچه در مقیاس بازار کار ایران طرح کوچکی محسوب می‌شود، اما بر افزایش تعداد افراد تازه‌وارد به بازار کار مؤثر است. در آن سوی ماجرا، فعالان اقتصادی، به‌خصوص کارفرمایان در بنگاه‌های کوچک از اجرای این طرح استقبال کرده و آن را زمینه‌ساز تحرک و رونق بازار کار می‌دانند. تفاوت طرح ملی یارانه دستمزد با طرح کارورزی اینجاست که در طرح یارانه دستمزد، تفاوتی میان نیروی کار جدید و نیروی کار عادی بنگاه وجود ندارد و دولت فقط پرداخت بخشی از دستمزد او را متقبل می‌شود. در حالی که طرح کارورزی به دنبال ارزان‌سازی نیروی کار با قانونی کردن پرداخت دستمزد کمتر از رقم مصوب بود و به‌شدت از سوی فعالان کارگری مورد مخالفت قرار گرفت.

استان‌های مشمول

کارجویان شغل اولی و کارفرمایان متقاضی جذب آن‌ها باید در سامانه ملی یارانه دستمزد به‌نشانی (pyd.mcls.gov.ir) ثبت‌نام کنند. شغل اولی‌ها، فارغ‌التحصیلان، جوانان

جویای کار و همچنین بنگاه‌های اقتصادی رسمی فعال در شهرستان‌های کم‌برخوردار، جامعه هدف طرح ملی یارانه مزد را تشکیل می‌دهند. این طرح در ۱۶ استان کشور به اجرا درمی‌آید که هشت استان در گام اول و هشت استان در گام دوم مشمول طرح اعلام شدند. براساس آمارهای سامانه ملی یارانه دستمزد، استان‌های خوزستان و مازندران بیشترین تعداد داوطلب ثبت‌نام‌کننده و کارجوی جذب‌شده به بازار کار را به نام خود ثبت کرده‌اند. در استان‌های خوزستان، کرمانشاه و مازندران، استقبال و مشارکت کارفرمایان بیشتر از سایر استان‌ها بوده است.

ابهامات پیرامون طرح

طرح یارانه دستمزد وزارت کار که با هدف کاهش هزینه‌های اشتغال نیروی کار جدید و افزایش فرصت‌های شغلی در حال اجراست، در فصل بهار نتایج امیدوارکننده‌ای را به نمایش گذاشت. با وجود جذب بیش از ۳۷ هزار نفر در این طرح، همچنان سایه ابهاماتی بر سر اثربخشی و پایداری بلندمدت آن وجود دارد.

در حالی‌که بازار کار ایران با چالش‌های متعددی ازجمله نرخ بالای بیکاری به‌خصوص در میان جوانان و فارغ‌التحصیلان دست‌وپنجه نرم می‌کند، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی طرح یارانه دستمزد را به‌عنوان راه‌حلی برای رونق اشتغال و کاهش این‌معضل ارائه کرده است. تازه‌ترین نتایج اجرای طرح یارانه دستمزد در فصل بهار نشان می‌دهد که ۴۳هزار و ۴۴۱ نفر در این طرح ثبت‌نام کردند که از این تعداد ۳۷هزار و ۲۶۳ نفر موفق به انعقاد قرارداد کار شده‌اند. این نتایج همچنین نشانگر افزایش تعداد متقاضیان یارانه دستمزد نسبت به ماه‌های گذشته است و به همان میزان قراردادهای بیشتری منعقد شده و کارفرمایان بیشتری از طرح استقبال کردند. طبق این گزارش ۱۹۰۷۰ کارفرما در طرح شرکت کرده و ۳۱۰ قرارداد نیز در مرحله انعقاد قرار دارد.

تجربه پرداخت یارانه دستمزد در جهان

کمک مالی محسوب می‌شود که توسط دولت‌ها در اختیار کارفرمایان قرار می‌گیرد تا بخشی از دستمزد کارکنان خود را پوشش دهد. هدف این یارانه‌ها حمایت از کسب‌وکارها، به‌ویژه در زمان رکود یا بحران‌های اقتصادی، تشویق اشتغال و کاهش نرخ بیکاری است.

بدون توسل به اخراج و تعدیل کارگران از مشکلات اقتصادی جان سالم به در می‌برند. از طرف دیگر کارمندان هم نفع دارند و امنیت شغلی و درآمد پایدار در مواقع نامشخص برای‌شان فراهم می‌آید. در زمینه اقتصاد نیز با نگهداری سطح اشتغال، هزینه‌های مصرف‌کننده و ثبات اقتصادی حفظ می‌شود.

اشکالات احتمالی

با این حال استفاده از یارانه دستمزد می‌تواند معایبی هم به دنبال داشته باشد و یا با اشکالاتی در شیوه اجرا مواجه شود. این‌گونه طرح‌ها، مخارج مالی قابل توجه برای دولت‌ها به بار می‌آورد که به‌طور بالقوه منجر به افزایش بدهی عمومی می‌شود. همچنین خطر استفاده نادرست وجوه در صورت ناکافی بودن نظارت وجود دارد. از سویی وابستگی کسب‌وکارها به یارانه به جای انطباق با شرایط متغیر اقتصاد محتمل است.

یارانه دستمزد‌های ابزاری حیاتی برای بسیاری از دولت‌ها در سراسر جهان بوده است، به‌ویژه در طول بحران‌های اقتصادی مانند همه‌گیری (COVID-۱۹).

مروری بر تجربه‌های جهانی اجرای طرح یارانه دستمزد، درس‌هایی برای سایر کشورها به همراه دارد. نکته قابل توجه اینکه برنامه‌های موفق اغلب منعطف بودند و براساس تغییر شرایط اقتصادی و نیازهای تجاری امکان لغو یا تعدیل برنامه را فراهم می‌کردند. بررسی جزئیات این برنامه‌ها نشان دهنده سه ویژگی مهم در بطن اجرای برنامه‌های یارانه دستمزد است:

سرعت: اجرا و پرداخت سریع وجوه در جلوگیری از اخراج و حفظ ثبات اقتصادی بسیار مهم بود.

هدف گذاری: هدف گذاری و شناسایی دقیق صنایع و کسب‌وکارهایی که بیشترین نیاز را به یارانه دستمزد دارند، تضمین می‌کند که وجوه به‌طور کارآمد استفاده می‌شود. **شفافیت:** دستورالعمل‌های واضح و شفافیت، به مدیریت مؤثر برنامه‌ها و حفظ اعتماد عمومی کمک می‌کند.

این مثال‌ها نشان می‌دهد که چگونه یارانه‌های دستمزد در شرایط خاص برای کاهش اثرات اقتصادی بحران‌ها، حمایت از مشاغل و کارمندان ضروری بوده است.

به باور کارشناسان، چند ویژگی این طرح همچون تمرکز روی مناطق کم‌برخوردار و شغل اولی‌ها که عمدتاً جوانان را شامل می‌شود، می‌تواند بخشی از مشکلات بازار کار را رفع کند. بررسی‌ها نشان می‌دهد یافتن شغل اول در اکثر اوقات برای افراد سخت‌تر از یافتن شغل دوم یا سوم است. فردی که به هر نحو وارد بازار کار شود، می‌تواند از روابطی که ایجاد می‌کند، در راستای یافتن مشاغل جدید استفاده کند. از این حیث یارانه دستمزد می‌تواند دروازه ورود به بازار کار باشد، اما باید بر حسن اجرای آن نظارت داشت.

کارشناسان روابط کار معتقدند، طرح یارانه دستمزد در حالی‌که در کوتاه‌مدت نتایج امیدوارکننده‌ای را به همراه داشته، اما همچنان برای قضاوت در مورد اثر بخشی و کارآمدی بلندمدت آن زود است. موفقیت این طرح در گرو رفع چالش‌ها و نقاط ضعف موجود و همچنین اجرای آن در کنار سایر سیاست‌های حمایتی و ساختاری برای حل معضل بیکاری در ایران خواهد بود.

یادداشت

رابطه دوسویه آمایش سرزمین و ارتقای تولید

شاخص‌های کلی افزایش سطح تولید در سند چشم‌انداز بیانگر آن است که رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه، رسیدن به اشتغال کامل، افزایش حداقل چهار برابری سرانه رشد ناخالص داخلی به قیمت ثابت و تثبیت نسبی آن حداقل در دوره ۱۴۰۴-۱۳۹۹ و کاهش قابل توجه نرخ فقر ازجمله مواردی است که تنها با تحقق استانداردهای آمایش سرزمینی به نتیجه مطلوب خواهد رسید.

جانمایی هماهنگ انسان‌ها و فعالیت‌ها در فضای شهرها همراه با توزیع عادلانه منابع و امکانات، چکیده مفهوم «آمایش سرزمین» است که در صورت تحقق می‌تواند اهداف کلان کشور در حوزه رشد تولید را محقق کند.

این در حالی است که توزیع نامناسب اشتغال در کارگاه‌ها، شکل‌گیری فاصله سطوح رفاهی در مناطق متفاوت، رشد مهاجرت بی‌رویه به کلانشهرهای صنعتی و عقب‌ماندگی توسعه‌ای برخی مناطق را باید محصول کم‌توجهی به آمایش سرزمین دانست. کارشناسان روابط کار در سه سطح کلان (قوانین و سیاست‌ها)، سطح میانه (مدیریت و برنامه‌ریزی) و سطح خرد (عوامل زمینهای) به بیان دلایل اهمیت آمایش سرزمین و ارتباط آن با توسعه تولید و اشتغال می‌پردازند.

سطح کلان (قوانین و سیاست‌ها): عدم توفیق در سیاست‌های تمرکززادسی و رسیدن به تعادل و تخصیص شدن در مناطق کشور

سطح میانه (مدیریت و برنامه‌ریزی): نبود نهاد یا نهادهای قوی جهت ارائه برنامه جامع و مستند مبتنی بر سند ملی آمایش سرزمین برای توزیع فضا و تعیین محل استقرار واحدهای تولیدی مربوط به صنایع مختلف

سطح خرد (عوامل زمینه‌ای): عدم تعادل منطقه‌ای و نابرابری در رشد اقتصادی، غیرعلمی بودن پراکندگی واحدهای تولیدی و عدم تکمیل زنجیره‌های تولید، عدم توازن بین رشد اقتصادی و تراکم بیش از حد فعالیت در قطب‌های صنعتی و افزایش قیمت تمام‌شده محصولات و تخریب محیط‌زیست

آمایش سرزمین با اثرگذاری بر شاخص‌های توزیع جمعیت و فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی زمینه تقسیم فرصت‌های اشتغال، سرمایه‌گذاری، توسعه تولید و ارتقای شاخص‌های رفاهی و اقتصادی را فراهم می‌کند. با این حال در دهه‌های گذشته این مهم آنچنان که باید مورد توجه سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان قرار نگرفته است.

کارشناسان روابط کار معتقدند که ایران جزو کشورهای خاصی در دیاست که از نظر اقلیم و دیدگاه اجتماعی به‌شدت تنوع دارد، اما در پی توزیع نابرابر فرصت‌ها تدریجاً به‌شکل یک سرزمین قطبی‌شده درآمده است. به این معنا که فعالیت‌های بسیاری در چند نقطه از شهر تهران و باقی کلانشهرها متمرکز شده و در پی آن برخی مناطق خالی از سکنه شده است. این اتفاق از دست رفتن بخشی از توانایی‌های محیطی کشور را رقم می‌زند.

مطالعات نشان می‌دهد که در میحث توسعه یکی از شاخص‌های مهم قلمرو است. اگر امروز با یک نگاه جامع به وضعیت ایران بنگریم، متوجه خواهیم شد که عمده سرمایه‌گذاری‌ها و اتفاقات در چند نقطه شهری رخ می‌دهد و سایر مناطق از توزیع برابر فرصت‌ها کم‌بهره‌اند.

مطالعات و آمایش سرزمین در ایران از دهه ۸۰ شروع و بیش از هزار نقش در سند آمایش سرزمین تهیه و ترسیم شده است. در سال ۱۳۹۵ شورای عالی آمایش سرزمین تشکیل و در سال ۱۳۹۷ مطالعات ملی به‌آن افزوده شد. آخرین دوره این مطالعات برای تدوین سند ملی آمایش سرزمین، از دولت دوازدهم شکل گرفت. بعد از آن به مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری (سازمان برنامه و بودجه کشور) واگذار شد. این مرکز نیز با به کارگیری توان علمی کشور و همه اطلاعات دولت، سندی جامع در قالب بلندمدت راه‌توسعه بلندمدت کشور تدوین کرد.

در نهایت، شورای عالی آمایش سرزمین در جلسه مورخ ۱۱ اسفندماه سال ۱۳۹۹ در راستای عمل به تکلیف جزء یک بند «الف» ماده (۲۶) و به استناد بند «الف» ماده (۳۳) مصوب ۱۳۹۵/۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی، سند آمایش سرزمین، شامل سند ملی و اسناد استانی را به تصویب رساند. سند ملی آمایش سرزمین، سندی بلندمدت و راهبردی است که به‌عنوان نقشه راه توسعه کشور، خطوط کلی سازماندهی فضای سرزمینی و خط‌مشی‌های توسعه کالبدی را مقدر می‌سازد. همچنین با بهره‌گیری از سیاست‌های کلی نظام، اصول و جهت‌گیری‌های آمایش سرزمین به‌توسعه متعادل و توزیع عادلانه جمعیت و فعالیت در پهنه سرزمین می‌پردازد.